

Examen HAVO

2022

tijdvak 1
dinsdag 17 mei
13.30 - 16.30 uur

Nederlands

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 40 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 59 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Beantwoord de open vragen in correct Nederlands.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, dan wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1 Fantaseren is overleven

“Dat zette haar [Marjan Slob] aan tot het schrijven van het boek *Foute fantasieën*” (regels 14-16)

- 1p 1 Welke tegenstelling vormde de aanleiding voor Marjan Slob om haar boek *Foute fantasieën* te schrijven?
- 1p 2 Leg uit wat er volgens Slob problematisch is aan de ‘foute fantasieën’. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.
- 1p 3 Wat is uiteindelijk het doel van fantasie volgens Marjan Slob, gelet op alinea 3 tot en met 5?
- A het creëren van een parallelle wereld
 - B het herbeleven van fijne situaties
 - C het voorstellen hoe iets in het echt zal gaan
 - D het zorgen dat fouten voorkomen worden

Damiaan Denys stelt: “Door fantasie zijn wij in staat tot anticipatie, zoals dit verschijnsel in de neurowetenschappen genoemd wordt.” (regels 79-82)

- 1p 4 Welk woord of welke woordgroep gebruikt Marjan Slob voor dit verschijnsel?
- 1p 5 Welke van onderstaande zinnen vat alinea 8 het best samen?
- A Fantasieën zijn een manier om onze beschaving te begrijpen en op een zinvolle wijze vorm te geven.
 - B Onze fantasie wordt mede gevoed door begrippen uit onze beschaving, waardoor bestaande rolpatronen voorkomen in fantasieën.
 - C Romantische beelden in onze fantasie zijn een protest tegen rolpatronen in onze samenleving.
 - D Veelvoorkomende fantasieën zijn geïnspireerd door romantische idealen van onze samenleving.

In alinea 9 concludeert Slob “Volg je deze wetmatigheid, dan moet fantaseren wel zinnig zijn.” (regels 137-139)

- 2p 6 Leg uit wat deze wetmatigheid inhoudt en op welke manier die volgens Slob leidt tot de conclusie dat fantaseren zinnig is. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 35 woorden.

In zowel alinea 6 als alinea 10 komen uitspraken van Denys over fantasie aan bod. Enkele uitspraken van Denys lijken tegenstrijdig met elkaar.

- 2p 7 Wat houdt deze tegenstrijdigheid in? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

- Denys noemt twee ongezonde situaties met betrekking tot fantasie.
- 2p 8 Leg per situatie uit wat er ongezond aan is.
Schrijf hiertoe steeds op om welke situatie het gaat en zet daarachter wat er ongezond aan is.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik per situatie niet meer dan 20 woorden.
- 1p 9 Welk van de onderstaande omschrijvingen typeert tekst 1 het best?
Tekst 1 is vooral een
- A bevestiging van bestaande opvattingen over fantasie.
 - B nuancering van een belangrijke opvatting over fantaseren.
 - C verkenning van theorieën over het begrip fantasie.
 - D weergave van twee tegengestelde theorieën over fantaseren.

Tekst 2 Ga toch eens een weekendje spelen

- 1p 10 Op welke tegenstelling duidt het woord 'Maar' aan het begin van alinea 4?
Het duidt op de tegenstelling tussen
- A doelloze vormen van spelen en doelgerichte vormen van spelen.
 - B het vrijblijvende plezier van spelen en het doelgericht zijn van spelen.
 - C observaties van spelen in de praktijk en kennis over spelen uit onderzoek.
 - D vroegere opvattingen over spelen en de huidige opvatting over spelen.

In alinea 4 spreekt Coen Simon over het belang van spelen. Een kritisch lezer zou in Simons redenering over het belang van spelen een paradox kunnen herkennen.

- 1p 11 Welke paradox is dat?
- A Het nut van sport en spel schuilt vooral in het nutteloze en vrijblijvende ervan.
 - B In een samenleving die draait om nut en productiviteit hebben we steeds vaker een adempauze nodig, maar die nemen we steeds minder.
 - C *Live action role-playing* en spellen zoals voetbal zijn in essentie hetzelfde, maar het één wordt gek gevonden en het ander niet.
 - D Sport en spel zijn niet alleen nuttig en productief, maar dienen ook een hoger doel.

“Elke handwerkhobby krijgt tegenwoordig een Instagram-pagina. Elk dagboek wordt een blog.” (regels 79-81)

Deze voorbeelden uit alinea 4 zijn uitingen van een verschijnsel.

- 1p 12 Welk verschijnsel is dit?

Het woord 'juist' in de eerste regel van alinea 5 duidt op een verband tussen alinea 4 en alinea 5.

- 1p 13 Hoe is dit verband tussen alinea 4 en 5 het best te omschrijven?
In alinea 5 wordt een element van de redenering van Coen Simon in alinea 4
- A bekritiseerd.
 - B benadrukt.
 - C genuanceerd.
 - D weerlegd.

“En dat terwijl juist in dat vrijblijvende volgens experts het biologisch nut van spelen schuilt.” (regels 90-92)

In het vervolg van alinea 5 toont Louk Vanderschuren dat biologisch nut aan. Daarbij maakt hij vooral gebruik van een bepaald type argumentatieschema.

- 1p 14 Welk type argumentatieschema is dat?
argumentatie op basis van
- A kenmerk of eigenschap
 - B oorzaak en gevolg
 - C vergelijking
 - D voor- en nadelen

Louk Vanderschuren noemt op grond van zijn onderzoek twee positieve effecten van spelen.

- 2p 15 Welke twee effecten zijn dat?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

In tekst 2 hebben meerdere personen meningen over spelen.
Hieronder staan vier personen en vier meningen.

personen

Erik d'Aes

Lara Aerts

Coen Simon

Louk Vanderschuren

meningen

1 De ervaring met spelen maakt flexibeler.

2 Door spelen leer je de grenzen van je eigen kunnen op te rekken.

3 Spelen draait alleen om het vrijblijvende plezier van het spelen zelf.

4 Spelen moet leuk zijn om nuttige functies te kunnen vervullen.

4p 16 Geef voor iedere persoon aan welke mening of meningen hij of zij heeft over spelen.

Neem de namen van de personen over en noteer achter elke naam het nummer van de mening of de nummers van de meningen van die persoon.

Let op: een persoon kan meerdere meningen hebben en een mening kan door meerdere personen aangehangen worden.

Hieronder staan drie elementen die mogelijk deel uitmaken van de laatste alinea van tekst 2.

onderdeel in laatste alinea	wel	niet
1 conclusie over de documentaire <i>De Spelende Mens</i>		
2 conclusie over spelen		
3 samenvatting van de tekst		

2p 17 Geef per element aan of het wel of niet deel uitmaakt van de laatste alinea.

Noteer hiertoe de nummers van de elementen en zet daarachter 'wel' of 'niet'.

In tekst 2 wordt de documentaire *De Spelende Mens* besproken.

1p 18 Citeer het woord waaruit het oordeel over deze documentaire blijkt.

1p 19 Welke opvatting over spelen klinkt door in tekst 2?

Spelen is een

A belangrijke voorwaarde om kunst te kunnen maken.

B handige vaardigheid die iedereen zou moeten bezitten.

C lastig uit te leggen vrijetijdsbesteding voor volwassenen.

D waardevolle manier om bezig te zijn in je vrije tijd.

“Voor kinderen is dat vanzelfsprekend, maar volwassenen verliezen dat gaandeweg vaak uit het oog.” (regels 145-147)

1p 20 Wat is volgens tekst 2 vanzelfsprekend voor kinderen, maar niet voor volwassenen?

Tekst 2 bestaat eigenlijk uit twee onderdelen.

1p 21 Welke zin verwoordt het best wat deze twee onderdelen zijn?

- A Enerzijds bevat de tekst achtergrondinformatie over spelende volwassenen, anderzijds wordt de documentaire *De Spelende Mens* besproken.
- B Enerzijds bevat de tekst verklaringen vanuit de biologie, anderzijds bevat de tekst argumenten uit de filosofie over spelende mensen.
- C Enerzijds gaat de tekst over *live action role-playing*, anderzijds gaat de tekst over spelen in het algemeen.
- D Enerzijds gaat de tekst over spelen bij dieren, anderzijds gaat de tekst over spelen bij mensen.

Overkoepelende vragen bij tekst 1 (Fantaseren is overleven) en bij tekst 2 (Ga toch eens een weekendje spelen)

Zowel in alinea 5 van tekst 1 als in alinea 8 van tekst 2 valt de term ‘proeftuin’. Tussen beide soorten proeftuinen is zowel een overeenkomst als een verschil te ontdekken.

1p 22 Wat is de overeenkomst tussen de beide soorten proeftuinen? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

2p 23 Leg uit welk verschil er bestaat tussen de beide soorten proeftuinen. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

In zowel tekst 1 als tekst 2 wordt een negatieve ontwikkeling geschetst met betrekking tot het onderwerp.

2p 24 Leg die negatieve ontwikkeling en de oorzaak ervan uit voor ‘fantaseren’ in tekst 1.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 40 woorden.

2p 25 Leg die negatieve ontwikkeling en de oorzaak ervan uit voor ‘spelen’ in tekst 2.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 40 woorden.

- 3p **26** Hieronder staan vier beweringen naar aanleiding van tekst 1 en tekst 2. Geef bij iedere bewering aan of die overeenstemt met de informatie in tekst 1 (fantaseren), tekst 2 (spelen) of tekst 1 én 2. Noteer het nummer van de bewering en noteer daarachter of die geldt voor tekst 1, tekst 2 of tekst 1 én 2.

	tekst 1	tekst 2
1 Spelen en/of fantaseren moet in eerste instantie leuk zijn.		
2 Spelen en/of fantaseren kan nuttig zijn voor ons alledaagse leven.		
3 Volwassenen en kinderen vullen spelen en/of fantaseren verschillend in.		
4 Spelen en/of fantaseren staat in onze maatschappij onder druk.		

Tekst 3 Dienstplicht voor vrouwen is geen emancipatie

De eerste alinea van een tekst kan verschillende onderdelen bevatten, zoals:

- 1 de aanleiding voor het schrijven van de tekst;
- 2 een anekdote om de belangstelling te wekken;
- 3 een constatering die in de tekst uitgewerkt wordt;
- 4 een overzicht van historische ontwikkelingen;
- 5 het standpunt dat in de tekst centraal staat.

- 1p **27** Welke twee van de bovengenoemde onderdelen zijn terug te vinden in alinea 1 van tekst 3? Noteer alléén de nummers.
- 1p **28** Welk tussenkopje past het best boven alinea 2 en 3 samen?
- A Gelijkwaardigheid van vrouwen en mannen in militaire dienst
 - B Historische denkbeelden over de rol van vrouwen bij Defensie
 - C Onwenselijkheid van dienstplicht voor vrouwen
 - D Politieke overwegingen bij de invoering van een dienstplicht voor vrouwen
- 1p **29** Leg uit waarom het invoeren van een dienstplicht voor vrouwen **niet** het juiste middel is om gelijkwaardigheid tussen vrouwen en mannen te bewerkstelligen, volgens alinea 4. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

In alinea 5 wordt geconcludeerd dat een reactivering van de dienstplicht in tijden van conflict waarschijnlijk meer kost dan zij oplevert.

- 2p 30 Welke twee argumenten worden hiervoor gegeven?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Het bevorderen van de gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen zou een reden zijn om de dienstplicht voor vrouwen in te voeren. In alinea 6 wordt gesuggereerd dat er voor het invoeren van de dienstplicht voor vrouwen eigenlijk een andere reden is.

- 1p 31 Welke reden is dat?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

“De manier waarop deze keuze echter wordt gerechtvaardigd – alsof het een bijdrage levert aan de emancipatie van vrouwen – is niet alleen onjuist, maar ook enigszins gevaarlijk.” (regels 142-147)

In alinea 6 wordt verondersteld dat het invoeren van een algemene militaire dienstplicht een enigszins gevaarlijke consequentie zou kunnen hebben.

- 1p 32 Welke omschrijving verwoordt het best op welke consequentie in alinea 6 wordt bedoeld?

Er wordt bedoeld op de consequentie dat vrouwen

- A pas als volwaardig burger worden gezien als ze een militaire dienstplicht hebben vervuld.
- B via de militaire dienstplicht het politieke draagvlak voor investeringen in Defensie moeten vergroten.
- C wel gelijke plichten maar geen gelijke rechten krijgen als ze een militaire dienstplicht moeten vervullen.
- D worden uitgesloten van politieke zeggenschap als ze geen militaire dienstplicht hebben vervuld.

Tekst 4 Stervende talen

De eerste twee alinea's van tekst 4 kunnen worden beschouwd als de inleiding van de tekst.

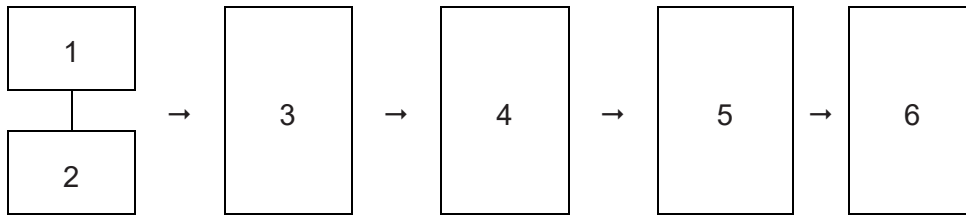
- 1p 33 Welke omschrijving verwoordt het best wat de functie is van de inleiding (alinea 1 en 2) ten opzichte van de rest van de tekst?

In de inleiding wordt

- A de aanleiding beschreven voor het standpunt dat in het vervolg van de tekst wordt ingenomen en onderbouwd.
- B een bewering gedaan die in het vervolg van de tekst wordt ondersteund met argumenten en onderzoek.
- C een probleem vastgesteld dat in het vervolg van de tekst wordt uitgewerkt en verklaard.
- D een standpunt beschreven dat in het vervolg van de tekst wordt beargumenteerd en vanuit meerdere kanten wordt bekeken.

Uit tekst 4 is een ontwikkeling af te leiden die geleid zou hebben tot het 'afsterven' van het Duits en het Frans. Die ontwikkeling is weer te geven in het onderstaande oorzaak-gevolgschema.

- 3p **34** Vul dit schema in door de nummers 1 t/m 6 over te nemen en daarachter de letter van het bijbehorende informatie-element (a t/m g) te noteren. Let op! Er blijft één informatie-element over.

Kies uit de volgende informatie-elementen:

- a Duits en Frans verdwijnen als taal gesproken door Nederlanders.
- b Er zijn minder leraren, vertalers, lezers en cultuurdragers in deze talen.
- c Er zijn minder studenten in deze talen.
- d Exacte studies worden gepromoot.
- e Hoogopgeleid zijn is geen garantie meer voor beheersing van Duits en Frans.
- f Minder leerlingen kiezen voor Duits en/of Frans.
- g Scholen kiezen zelf of Frans en Duits examenvakken zijn op hun school.

“Ze moeten wel, om te kunnen zeggen dat ze gymnasium doen.”
(regels 44-45)

- 1p **35** Met welke omschrijving kan de toon in deze zin het best worden gekarakteriseerd?
- A boos
 - B pessimistisch
 - C relativerend
 - D spottend

“Deze week kwam er een tegengeluid. Een noodkreet.” (regels 53-54)

- 1p **36** Geef aan waarop het manifest van docenten en wetenschappers in Duitse en Franse taal en cultuur een reactie is.

In alinea 6 somt de auteur argumenten op die het gelijk van de opstellers van het manifest moeten bewijzen. Deze argumenten zijn uiteindelijk terug te brengen tot twee hoofdargumenten.

- 2p **37** Noem die twee hoofdargumenten. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik per argument niet meer dan 25 woorden.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

In tekst 4 worden bij verschillende groepen negatieve opmerkingen met betrekking tot taal gemaakt.

- 3p **38** Geef van de drie groepen in de tabel aan wat die negatieve opmerkingen met betrekking tot taal inhouden.
Noteer het nummer van elke groep en noteer daarachter steeds wat de negatieve opmerking inhoudt.
Geef geen citaten.

	groep	negatieve opmerking
1	Nederlanders	
2	Gymnasiumleerlingen	
3	Beleidsmakers	

“Maar dat gelijk krijgen ze [de manifestenschrijvers] pas als de noodzaak zich aandient.” (regels 100-101)

- 1p **39** Wanneer zouden de manifestenschrijvers gelijk krijgen, volgens de tekst? De manifestenschrijvers krijgen gelijk als
- A Frans en Duits het Engels voorbijstreven als taal van de meest invloedrijke landen en het Engels minder belangrijk wordt.
 - B het Verenigd Koninkrijk niet langer lid is van de Europese Unie en er voor de handel dus geen noodzaak meer is om verplicht Engels te leren.
 - C het Frans of het Duits de nieuwe voertaal binnen de Europese Unie wordt en het Engels minder belangrijk wordt voor de handel.
 - D men eindelijk inziet dat het Engels een overschatte taal is en Europeanen meer belang hebben bij het Frans en het Duits.

“Scholen: spring in dat gat in de markt.” (regels 108-109)

- 1p **40** In welk opzicht is er sprake van een ‘gat in de markt’ voor de scholen?
- A Door de politieke ontwikkelingen zullen scholieren in de komende jaren juist Engels en Duits willen leren.
 - B Er is grote vraag naar sprekers van het Duits, Frans en Engels omdat momenteel te weinig mensen deze talen goed beheersen.
 - C In de toekomst zal er meer behoefte ontstaan aan sprekers van het Duits en Frans dan nu.
 - D Scholen kunnen hun leerkrachten weer meer tijd geven om hun leerlingen te onderwijzen in het Frans en Duits.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.